

-- APARE IN FIECARE LUNĂ DE DOUĂ-ORI --

Abonamentul : 6 coroane (8 franci) -- Redacția : str. Lemnelor 39. -- Administrația : str. Lemnelor 44.

DUET.

— ROMAN —

(Urmare.)

Capitolul X.

Mărturisiri.

— Spune-mi, Camilo dragă, mai iubit-ai pe cineva afară de mine ?

— Ce rău arde lampa aia astă seară ! zise Camilo. A aflat-o așa de rea, că a mers în sufragerie după cealaltă. A trecut mulțisor, până s'a întors.

Nevasta l-a așteptat, până și-a reocupat locul, apoi a continuat fără milă :

— Ei, spune-mi, Camilo dragă.

— Ce să-ți spun ?

— Că mai iubit-ai pe cineva ?

— Dar dragă Magda, pentru-ce imi pui astfel de întrebări ?

— Ei bine, dar tu mi-ai spus, că să n'avem secrete unul înaintea celuilalt.

— E drept, dar despre unele lucruri e mai bine să nu vorbești.

— Numai cât chiar aceea e ce se cheamă secret.

— Dacă chiar așa de mult ții la asta.

— Foarte mult.

— Bine, bine dar. Sunt gata să-ți răspund la

tot ce mă întrebi. Numai cât pe urmă să nu te superi, dacă n'o să-ți placă răspunsurile.

— Mai întâiu spune-mi, că cine a fost Ea ?

— Care ?

— Oh, Camilo, ai avut mai multe !

— Așa-i, că ț'am spus, că n'au să-ți placă răspunsurile mele.

— Oh, mai bine nu te-aș fi întrebat.

— Să trecem dar la altă chestiune.

— Ei, acum nu putem trece, Camilo, acum trebuie să mărturisești totul.

— Totul ?

— Da, totul, Camilo dragă.

— Ei dar nu știu, că pot să mărturisesc totul ?

— Așa de grozav ar fi ?

— Nu, dar alta e cauza.

— Spune-mi, spune-mi, Camilo.

— Causa e, că așa avea foarte mult de spus. Știi, că poetul modern cu ce și-a scuzat înaintea nevestei

esperiențele dinainte de căsătorie. J-a spus, că în permanentă a căutat-o pe ea.

— Imi place o astfel de scuză! esclamă Magda scandalisată.

— Și eu te-am căutat numai pe tine.

— Se vede, că mulțisor m'ai căutat.

— Dar în sfârșit am reușit să te găsesc.

— Mi-ar mai plăcea, dacă m'ai fi găsit cea din-ăiu, Camilo dragă.

— Camilo a început a întreba de cină, dar pe Magda n'o putea abate dela chestiunea începută.

— Totuși, spune-mi, câte ai iubit într'adevăr? — întreabă. — Te rog, Camilo, nu lua lucrul în glumă. Eu vreau să știu într'adevăr și serios.

— Dac'acum aș vrea să mințese...

— Dar așa-i, că n'ai s'o faci?

— Nu, nu, căci altcum n'aș fi cel de mai înainte.

— Bine. Spune dar, câte ai iubit?

— Pe urmă să nu-ți pară prea mult, ce spun, Magda dragă, sau să nu iai eumva la inimă știi, că mult depinde dela aceea ce înțelegem sub amor. Căci are multe grade și categorii. Unul e numai caprițiu, momentului, altul e pasiunea unei întregi vieți; al treilea e numai frumsete din afară, al patrulea e egalitatea sufletească și pe urmă altul e care isvorește din atragerea alor două suflete.

— Cu care mă iubești pe mine?

— Ce toate.

— Sigur?

— Foarte sigur.

Magda s'a sculat, a mers la bărbatu-séu, întrerupând interogatorul, dar peste câteva minute s'a pus la loc și a urmat:

— Ei, care a fost cea dintâie?

— Oh nu se poate, Magda, nu mă necăji!

— Spune, numai, bărbățele, cum au chemat-o.

— Nu, nu, Magda, mergem nițel prea departe, nici ție nu l'aș putea trada nici odată numele altei femei.

— Ei, spune-mi dar numai, că cine a fost?

— Te rog, să nu ne lăsăm în detalii. Asta e grozav! Lasă, să spun lucrurile după obiceiul meu.

— Tu vrei să te scapi, bărbate. Dar ca să nu poți spune, că sunt neîndurătoare, îți permit, să îți istorisești faptele după obiceiul tău.

— Află dar, Magda, că eu propriamente am fost în permanentă amoresat în oarecineva.

Fața Magdei s'a întunecat.

— Eftin a putut fi amorul tău, răspunde ea.

— Amorul e aproape pânea de toate zilele a ori cărui tînăr întreg și sănătos, care are puțină fantazie și puțină inimă. Dar toate, — sau aproape toate amoriurile mele au fost de tot superficiale.

— Eu cred, că amorul tău peste tot e superficial, dacă se poate cuceri așa ușor.

— Ei, nu te supăra, Magda dragă. Pe tine nici nu te-am cunoscut atunci. Nu eram cu nimic obligat față de tine.

— Dar erai obligat să te respectezi pe tine însuși.

— Ei vezi, am știut că supărare are să fie sfârșitul. Dar ce mă și întrebi astfel de lucruri? Îți spun, că sunt nebun, că îți răspund așa sincer.

Câtva timp Magda a tăcut. Camilo în inimă se bucura de gelosia nevestii sale și trăgea cu ochiul pe neobservate.

— Ei, și pe urmă? — întreabă în fine Magda.

— Trebuie să urmez?

— Da, acum spune-mi totul.

— Ei dar iar ai să te superi.

— Acum am mers mai departe, decât să ne putem opri. Și eu nu mă super, Camilo, numai puțin îmi pare rău. Dar pentru aceea me bucur de sinceritate. N'am avut idee, că tu ai fost așa — așa Mormon. — A ris puțin.

— Știi, odată mă interesam de ori ce femei.

— Te interesai? — bine zici. Imi place o astfel de interesare.

— Totdeauna se începea așa. Apoi, dacă împrejurările erau favorabile, interesarea se potența, până ce în fine, firește, — înțelegi, așa-i?

— Și față de câte te interesai, dacă-i permit să întreb?

— Ei cam față de toate câte le-am cunoscut.

— Și de câte ori ți s'a potențat interesarea?

— Oh, asta n'o știu.

— De douăzeci de ori?

— De douăzeci de ori? Cred, că mai mult.

— De treizeci de ori?

— Cel puțin de treizeci de ori.

— Poate de patruzeci de ori?

— Mai mult de patru zeci de ori nu, cel puțin nu cred.

Magda sperându-se s'a mirat de atâta ticăloșie.

— Să vedem numai. Tu ești acum de douăzeci și șapte de ani așadar dela vîrsta de șapte-sprezece ani ai fost amoresat pe fiecare an în patru femei.

— Dacă așa socotești, — bălbăi Camilo, — îmi e frică, că trebuie se fie mai multe de patruzeci.

— Asta totuși e grozav! — esclamă Magda și erupse în plâns.

Camilo a ingenunchiat înaintea ei și i-a sărutat mâinile. Măinile ei draguțe, mici, delicate și noi ca catifeaua.

— Imi par un monstru așa de grozav, zise el. Dar pentru aceea te iubesc din toată inima, din tot sufletul și din toată puterea mea.

— A patruzeci și una oară și mai pe urmă, — suspină Magda pe jumătate plângând, pe jumătate rîzînd. După aceea 'spre liniștirea ei l-a tras binișor de ureche.

— Nu mă pot mânia pe tine. Apoi nici nu se cuvîne, ca să mă mîniu, cînd și așa din voința ta mi-ai spus totul. Pentru-că nu te-a silit nimeni să-mi spui. Asta într'adevăr îți face onoare. Dar pentru aceea totuși mi-ar mai fi plăcut, dacă mai întîiu te-ai fi interesat față de mine.

— Dar dacă destinul altcum a vrut. Se poate, că sunt bărbați, cari sunt de tot buni, pînă ce sunt flăcăi

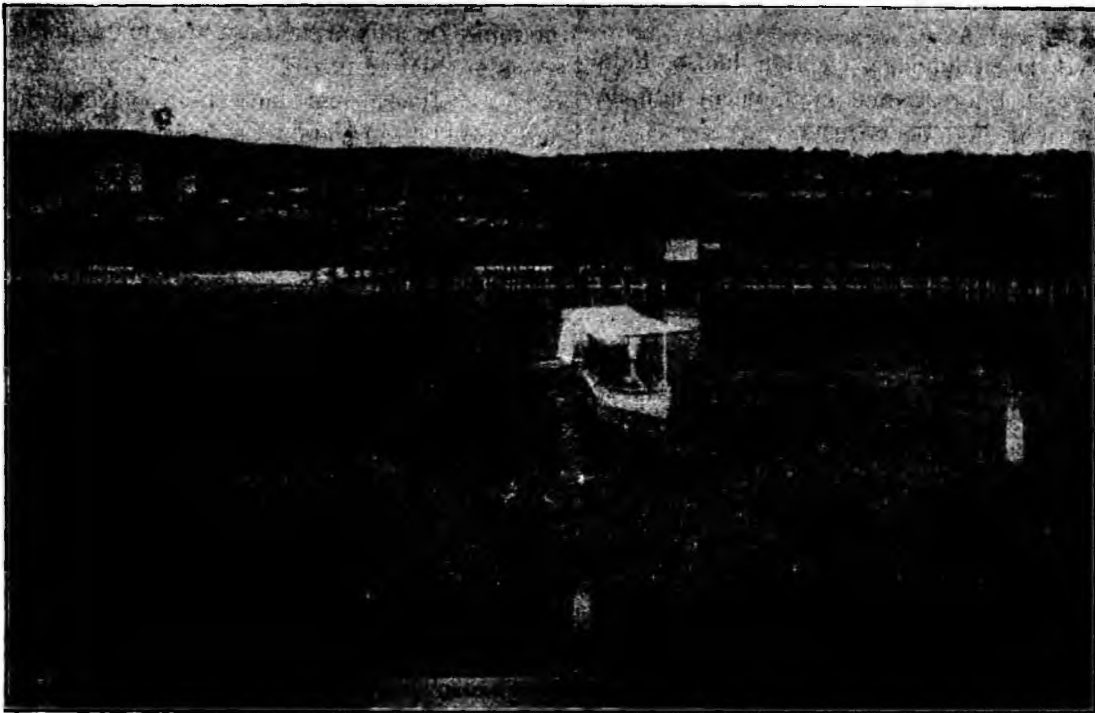
Dar n'aș crede, că aceia sunt cei mai buni bărbați. Aceia sau sunt arhangeli veniți pe pămînt din cer, sau sunt ființe reci, specu lante, fricoase, cu un cuvînt ne-bărbați cari nici odată nu ajung la nimic. Cei de categoria dintăiu pot să fie admirabili. Eu însă nu am cunoscut nici unul de acest fel. Pe cei de categoria a doua nici nu dorăse să-i cunosc.

Pe femeii nu le interesează astfel de generalități.

— Mai frumoase au fost de cît mine. — întrebă Magda.

— Cine?

— Acele patruzeci de femeii.

Baia de mare din Quarnero.

— De unde dragă, cum au și putut să fie. Pentru-ce rizi?

— Mi-a venit în minte, că ce distracție ar fi, dacă le-ar aduna cineva pe toate patruzeci într'o odaie apoi fără de veste ție ți-ar da drumul între ele.

— Distractiv? esclamă Camilo mirat. — Femeile au într'adevăr nostimă idee despre ce e distractiv.

Magda a ris pînă s'a obosit.

— Și tu nu afli situația asta comică! zise în sfîrșit.

— Nu nici cît de puțin, — răspunse Camilo cu receală.

— Se înțelege, cum ai și putea-o afla, — l-a batjocorit Magda și iar a început a rîde, cu un ris molatec, adînc, sonor decît care abia există ceva mai plăcut pe lume,

— Cred, că ai ris de ajuns... inceptu Camilo iritat. Gelosia a aflat-o cu mult mai măgulitoare decît risul.

— Ei bine, bine. Nu te supăra. Dacă n'aș rîde, ar trebui să plîng. Imi pare rău, dacă te-aș fi ofensat.

Camilo a mers la locul lui de mai nainte și acuma a venit rîndul la Magda să facă plimbarea pînă la Camilo.

— Ei? ești mulțumit?

— Nu de tot.

— Nici acum?

— Acum deplin. Și îți iert totul.

— Bine zici, încă tu îmi ierți mie după mărturisirile acele grozave. Dar pentru aceea așa e, că nici pe una dintre ele nu ai iubit-o așa cum mă iubești pe mine.

— Nici odată.
 — Jură.
 — Jur.
 — Nici cu sufletul, nici alt cum.
 — Nici odată, nici pe una.
 — Și nici odată n'ai să iubești pe nime?
 — Nici odată.
 — Ai să fii bun băiat, pentru totdeauna.
 — Pentru vecii vecilor.
 — Și toate patruzeci până la una au fost urite?
 — Nu, ori cum ar fi, Magda dar asta nu o pot spune.
 Magda și-a tras capul îndărăt cu indignare.
 — Așa dară tu le iubești mai mult decât pe mine?
 — Ce non-sens e acesta iar, Magda! Dacă aș fi luat-o de nevastă.
 — Adevărat, da se înțelege, că ai fi luat-o. Față de mine așadar te-ai interesat mai mult, decât față de cealaltă, fiind că m'ai luat de nevastă.
 — Ei, se înțelege la asta nici nu m'am gândit.
 — Magda dragă, tu ești o prostituată mititică! Se înțelege că pe tine te-am iubit mai mult. Să lăsăm acum la o parte chestiunea aceasta și nici să nu mai vorbim despre lucrul acesta nici odată.
 — Ai fotografiile lor?
 — Nu le am.
 — Nici dela una?
 — Nici dela una.
 — Ce ai făcut cu ele?
 — Dela cele mai multe nici nu le-am avut nici odată.
 — Și dela cealaltă?
 — Ale celorlalte le-am nimicit când m'am însurat.
 — Tare frumos dela tine. Nu ți-a părut rău după ele?
 — Nu, am crezut, că așa e bine.
 — Brunetele sau blondele ți-au plăcut mai mult?
 — Nici nu știu. n'am fost ceva prea alegător sau gingaș în punctul acesta. Ți aduci aminte de ce ți-am cetit mai dăunăzi din Henley? ... Frumoasă sau urită, — e tot femei. Omul cel însurat cam așa se gândește.
 — Asta vrei să-o zici, dar bagă de seamă, căci acum te întreb pe cuvântul de onoare, că dintre toate cele patruzeci de femei nici una n'a fost mai frumoasă decât mine?
 — Lasă-mă în pace, să vorbim acum despre altceva.
 — Și nici una n'a fost așa de cu minte?
 — O ce copilăroasă ești în seara asta, Magda dragă!
 — Răspunde-mi la întrebare.
 — Bine dar ți-am răspuns.
 — N'am auzit, că mi-ai fi răspuns.
 — Se înțelege, că ai auzit. Am zis, că pe tine te-am luat de nevastă și prin asta ți-am dovedit, că

pe tine te-am iubit mai mult. Eu nu te compar pe tine cu ori cine alta de pe lumea asta, măsurând însușire de însușire. Asta ar fi nebunie. Eu numai atâta zic, că tu, cumpănindu-ți toate însușirile, ești aceea pe care eu o iubesc mai mult.

— Ah, acum încep să înțeleg, — zise Magda. — Ce draguț și sincer ești.

— Așa-i, că acum te-am ofensat?

— Oh, nici cât de puțin, imi place că ești așa sincer. Mă îngrozesc și numai la gândul, că ar putea fi ceva, ce tu nu ai cuteza să-mi spui mie.

— Și tu Magda, — tu ai fi chiar așa sinceră față de mine?

— Pentru ce n'aș fi, dragă? Chiar ți sunt datoare din recunoștință pentru merederea dovedită față de mine. De altcum și eu am avut micile mele experiențe.

— Și tu?

— Doară mai bine ți-ar plăcea, dacă nici nu am vorbi despre ele. Ce folos poți avea din forțarea unor astfel de povești?

— Oh nu, mai bine mi-ar plăcea, dacă mi-ai istorisi totul.

— Nu ai se te superi?

— Nu, nu, sigur că nu.

— Imi poți crede, Camilo, dacă-ți spun, că dacă vr'o femeie măritată spune cândva bărbatului său, că nici un bărbat nu i-a plăcut nici odată, până ce nu s'a întâlnit cu el, aceea simplamente e prostie. Pot să existe și astfel de femei pe lume, dar eu încă n'am cunoscut nici una. Nici n'aș fi curioasă să le fac cunoștința, pentru-că sigur, sunt reci, anoste și neplăcute, cu un cuvânt nu sunt creaturi de femei.

— Magda, tu ai iubit și pe altcineva!

— Nu neg, că m'am interesat, — m'am interesat mult — de câțiva bărbați.

— De câțiva!

— Atunci încă nu te-am cunoscut pe tine. Nu ți datorcam cu nimic.

— Tu ai iubit mai mulți de unul.

— Pot să spun, că mai mult așa superficial. Amorul are multe gradațiuni și categorii.

— Dumnezeu bun, Magda! Și câți bărbați au deșteptat în tine astfel de sentimente?

— Spunând adevărul, Camilo o fată tină sănătoasă, care are și puțină fantazie și inimă caldă, are atragere mai de fiecare tiner. Știu, că ți-ar plăcea, dacă aș fi sinceră și ți-aș recompensa în măsură deplină încrederea. Știi, că sunt, un fel de tineri, față de cari totdeauna m'am interesat mai mult.

— Oh, tu ai chiar și ales între ei?

— Dacă tu așa te iritezi, e mai bine dacă nu spui nimic.

— Acum ai spus mai mult, decât să poți tăcea. Urmează.

— Bine. Am vrut numai să-ți spun, că mai ales bărbații bruneți m'au atras mai mult. Nu știu, că pentru-ce, dar mai că m'au cucerit.

— Doar pentru aceea te-ai măritat după un blond?

— Ei bine dar află, că nici eu n'am putut aștepta, ca bărbatul meu să întrunească toate însușirile bune. A cere așa ceva, nu ar fi cuminte. Nu cumva? Te conjur, dragă, că pe tine, așa cum ești, te iubesc mai mult dintre toți. Tu poate nu ești cel mai frumos și doară nici cel mai cu minte, — omul nu poate aștepta întruparea idealului, — dar eu totuși numai pe tine te iubesc mai mult și mai tare dintre toți. Sper, că nu te-am ofensat cu ce ți-am spus

— Regret, că nu sunt idealul tău, Magda. Ar fi ridicol să mă cred idealul oricui, dar totdeauna am sperat, că ochiul amoresat farmecă pe alesul său și îl vede întocmai, cum îl dorește. Cu părul meu nu pot face nimic, dar dacă ai altceva de îndreptat la mine, dar dacă putem schimba...

— Nu, nu. Mie mai bine îmi plăci așa cum ești. Dacă nu pe tine te-ai fi iubit mai mult, nu m'as fi măritat după tine. Sau da?

— Dar aceia ceialalți?

— Oh, cel mai bun lucru, dacă-i lăsăm. Ce folos să vorbim despre lucruri trecute. Numai te-ai mânia pentru ele.

— Nici vorbă să mă mâniu. Stimez sinceritatea ta, deși mărturisesc, că desvălirile tale mă cam surprind puțin. Te rog, urmează numai.

— Nici nu știu, că unde am lăsat.

— Acolo, unde ai spus, că înainte de a te mărita, ai fost amoresată într'o mulțime de bărbați.

— Ei, dar urit iese asta așa! Nu ți se pare?...

— Mie încă așa mi se pare.

— Dar numai pentru aceea, pentrucă iai peste picior cele ce ți-am spus eu. Eu am zis numai, că am fost atrasă de mai mulți.

— Și că bărbații bruneți te-au cucerit.

— Așa e.

— Eu însă credeam, că eu sunt cel dintâiu.

— Ei, destinul nu așa a vrut. Ușor aș putea să-ți spun vr'un neadevăr, Camilo, afirmând, că tu ai fost cel dintâiu, dar n'as afla nici odată scuze pentru așa ceva. Vezi că în vîrsta de șapte-spre-zece ani am eșit de pe bancele școalei și am fost de două-zeci și trei de ani când, când m'am logodit cu tine. Aceștia sunt șase ani. Inchipuie-ți acum câte baluri, picnicuri, excursiuni, vizite în timp de șase ani. N'am ce face, dacă în continuu am trebuit se mă întâlnesc cu tineri. Foarte mulți s'au interesat față de mine, și eu...

— Tu încă te-ai interesat față de ei.

— Dar bine, Camilo, așa-e, că asta nu e decât natural?

— Cum nu, foarte natural. Apoi firește, s'a potențat interesarea.

— Câte odată. Dacă ne întâlnim cu un tiner, care se interesează mai de multe ori după o altă de noi, — azi la bal, mâine pe stradă, apoi la excursiune, pe urmă la însoțirea acasă la razele lunii, — atunci firește, că se potențează și interesarea noastră.

— Se înțelege.

— Și apoi...

— Ei ce vine apoi?

— Dar eu ved, că tu te superi.

— Nu, nu, nici vorbă. Dar de ce nu lași cheile la credențul cu dulceturi?

— Pentru-că vreu s'aduc pe Jemii în ispită. Să nu merg după ele?

— Nu, nu, urmează numai. Ce vine?

— Apoi știi când omul s'a interesat un anumit timp mai de aproape, atunci i-se încep experiențele.

— Ah!

— Nu striga așa Camilo.

— Am strigat? Nici habar să n'ai, urmează numai. Așa dar ai avut esperințe.

— Pentru ce să ne dimitem în detalii?

— Trebuie să urmez. Ai spus cu mult mai mult decât să poți tăcea. Vreu să-ți aud esperințele.

— Dacă într'ășa chip întrebii apoi zeu n'ai să auzi nimic Camilo.

— Magda la vreme de lipsă știa să fie foarte impunătoare, dacă voia.

— Bine, dar nu pretind. Numai te rog, să fii cu încredere față de mine și să-mi spui esperințele.

— Ei bine, dacă chiar într'atâta vrei să le auzi, în semn al încrederii mele necondiționate am să-ți istorisesc una alta. Dar nu perde din vedere că atunci încă nu te-am cunoscut pe tine.

— Sunt gata să primesc ori ce scuze.

— Un singur cas vreu numai să-ți mărturisesc. Asta a fost prima esperință de felul acesta, și mi s'a imprimat foarte adinc în memorie.

S'a petrecut astfel, că m'au lăsat singură eu un tiner, care a venit să facă visita mamei mele.

— Așa?

— Așa, află ca am rămas numai noi în odaie...

— Știu, știu urmează numai!

— Și el cu complimente măgulitoare a început la cucerire; în continua accentua, că cât sunt de draguță, și că nici odată nu a vezut fetiță mai plăcută decât mine, și așa mai departe. De altcum știi și tu că ce obicinuesc domnii să spuie la astfel de ocaziune?

— Și tu?

— Oh, eu abia i-am răspuns, dar firește eram tineră și neespertă, n'am avut ce face, dacă cuvintele lui le-am aflat plăcute și măgulitoare. Doară a și ob-

servat pe fața mea, că ce simțesc pentru-că deodată pe neobservate...

— Te-a sărutat!

— Intr'adevăr. M'a sărutat.

— Nu apuca așa la fugă prin odaie dragă! Me faci nervoasă.

— Bine, bine urmează numai. Pentru ce taci? Ce s'a întâmplat apoi după ofensa aceea?

— Intr'adevăr vrei să știi?

— Trebuie să știu. Dar tu ce-ai făcut?

— Intr'adevăr regret că am intrat în discuțiunea asta, pentru-că ved că te irită toată treaba. Aprinde o țigaretă dragă, apoi să vorbim despre altceva. Și așa numai te-ai supăra, dacă ți-aș spune adevărul.

— N'am să mă supăr. Urmează numai. Ce ai făcut tu?

— Ei află Camilo, dacă vrei să știi cu tot prețul, -- eu încă l'am sărutat.

— Tu, tu încă l'ai sărutat!

— Pst dragă, Jenni îndată e aici dacă urmezi așa!

— Tu l'ai sărutat!

— Da, dragă. Se poate că na s'a convenit, dar eu zeu am făcut-o.

— D-zeule bune! Pentru-ce ai făcut-o?

— Ei, pentru că l'am iubit.

— A fost brunet?

— Frumos, brunet, negricios.

— Oh Magda! Magda! Spune, spune mai departe.

Și apoi?

— Apoi m'a sărutat încă mai de multe ori.

— Ei firește, pentru ce nu ar fi făcut-o, când tu încă l'ai sărutat. Pentru ce nu-ar fi făcut-o? Și apoi?

— Oh Camilo intr'adevăr nu-ți spun mai departe.

— Urmează numai. Eu sunt pregătit la toate.

— Bine dar atuncia șezi și nu măsura odaia de-a lungul și de-a latul. Dar pentru ce te irit cu astfel de lucruri?

— Vezi că șed deja. Poți vedea, că nu sunt iritat. Pentru D-zeu urmează!

— Apoi m'a rugat ca să-i șed în brațe.

— Fire-ar al dracului!

Magda începu a ride.

— Imi place că tu o afli asta ridicolă!

— Vai Camilo nu se cuvine să injuri. — Numai mai departe! Tu firește ai împlinit aceasta rugare din cale afară de modestă și naturală. Tu ai șezut în brațele ștregarului acela!

— Zeu eu am șezut, dragă.

— D-zeule!

— Ei nu te irita dragă. A fost demult încă înainte de ce te-aș fi cunoscut pe tine.

— Și tu stai aici înaintea mea, și mărturisești cu față liniștită că ai șezut în brațele monstrului acela!

— Dar ce aș fi putut face altceva?

— Că ce aș fi putut face? Ai fi putut striga, ai fi putut suna, l'ai fi putut prinde de git sau pentru scutirea demnității femeii ofensate te-ai fi putut smâci și să-o apuci la fugă!

— Numai cât eu nu puteam fugi așa ușor!

— El nu te-a lăsat?

— Sigur, că nu m'a lăsat.

— Oh dacă aș fi fost eu acolo.

— Apoi a mai fost și alta cauză, că am rămas.

— Ce a putut fi oare?

— Apoi numai aceea, că atunci încă nu puteam fugi. Abia puteam fi de trei ani.

Camilo a stat vreme îndelungată fără a spune un cuvânt.

— Tu scandalosă! -- murmură el.

— Oh, tu dragă, ce prostuț bătrân! Vai ce bine imi pare.

— Tu drăcușorul!

— A trebuit să te pedepsesc cu ceva, pentru cele patru-zeci dinaintea mea. Tu moșule Barbă-albastră! Așa-i că te-am jucat omenește, ce?

— Trebuie să recunosc, că ești un drac împelitat!

Oh, Magda, Cum te-a lăsat inima?

— Oh, am reușit așa de admirabil, așa de drăguț!

— A fost teribil!

— Și cum te tortura gelosia! Oh, ce fericită sunt!

— Nu cred, — începu Camilo, — strângându-și nevasta în brațe, — eu aș fi simțit cândva înainte de asta, că...

In momentul acesta a intrat Jenni cu cina.

(Va urma.)

✦ Maxim Gorjkij. ✦

El este astăzi cel mai popular scriitor rus, nu numai în patria lui, ci în apusul întreg. Până acum doi ani cu desăvârșire necunoscut, a devenit fără de veste aceea ce de altfel trebuie să-l facă marele său talent: un scriitor modern dintre cei dintâi. Cu deosebire, un merit remarcabil este aceea-ce distinge pe

acest om atât de interesant: el scoate inspirațiile literare numai din propriile observații ale sufletului său de artist. Iar sufletul acesta este un bulgăre de aur; suflet binecuvîntat de providență să simțească cele mai nobile și cele mai adinci emoții, nu ale sale, nu ale iubitei sale, nu ale clasei sale, ci ale omenimei. În

toate scrierile lui; --novele și romane, *omenescul* stăpânește totdeauna fondul psihologic, iar darul lui de artist de o genială originalitate știe înfățișa acest *etern omenesc* în colori minunate, pe cari odată să le fi văzut și le vei dori totdeauna.

Forma, în care îmbracă Gorjkij operele sale de artă, este măiastră. Un stil sugestiv, simplu și totuși colorat, cumpănit și totuși cald; imagini luminoase și noue; o combinație de colori, cari nu te încântă cu noutatea, ci cu farmecul ei artistic. Ca mijloace de creație, el posedă o fantasmă uimitoare, o forță de invenție totdeauna neistovită, un dar de povestit ce cucerește, dar mai ales un spirit de observație și un talent de caracterizare, cari l-au făcut, în doi ani, dintr'un nimeni — un celebru.

Fondul de idei și de sentimente, vieața, caracterele, suferințele și aspirațiile căror se face ecou Gorjkij sunt o probă strălucită, că nu-i nevoie să se inspire un artist nici din zalele ruginite sau din rochiile albastre ale evului mediu, nici din urmăriile morale ale veacului nostru, ca să însemne ceva în ceata cea aleasă a măiestrilor de condeiu. Ci ne-o dovedește și Gorjkij, artistul că poate să rezigne liniștit la rolul de cinematograf al cavalerilor medievali; poate resigna cu aceeași liniște și la rolul de zugrav al zarzavaturilor sociale moderne. La ceea-ce nu poate resigna este *omenescul* în ființa lui cea mai curată, este vieața pe care o studiază intelectul și este vieața pe care o visează sufletul artistului. Fie că se inspiră din piramidele egiptene, fie că va eternisa traiul unui muncitor cu ziua, scriitorul este *artist*, dacă are și talentul și sufletul să studieze ceea-ce-i *omenesc* și să facă a se resimți totdeauna, în opera lui *omenescul*. Să studieze *omenescul* ca om de știință, reținând tot ceea-ce este adevărat; să-l zugrăvească însă ca un apostol, simțind cu inima lumina caldă a adevărurilor văzute cu mintea. Să fie statisticianul *omenescului* esistent, așa cum este aceasta; dar să fie și perfectul *omenescului* ideal, așa cum are să fie el. Vieața să-l cheme, ideile *omenesci* să-l recheme la datoria lui de artist: să se inspire din vieața: dar să inspire pentru ideale; să se inspire din ideale și să inspire pentru vieața. Nici odată însă, să nu peardă nici în valurile vieții trăite, nici în nourii idealelor visate. Ci să țină seamă de ceea-ce este, fără a uita ceea-ce va să fie.

Astfel creiază Gorjkij. El observă vieața, dar geniul lui trece peste limitele acesteia — către ideale. Dar nici odată, el nu se desprinde cu totul din mreaja vieții. Și nici odată, el nu rămâne legat, în operele lui de mâna de lut, cărei îi zicea „lumea reală.“

La întâia vedere, pare-că un contrast nefericit desparte, ca o prăpastie, vieața zugrăvită și idealele în opera lui Gorjkij. Sărman desmoștenit, trecut prin

toate miseriile vieții, el se inspiră cu preferință din traiul unor pături *omenesci* eliminate din societate (cel puțin din așa zisa „societate hună“) Aventurieri, ștregari muncitori de rind, ba chiar și perde-vară și criminali — se întâlnesc des în opera autorului rus. Cu toate acestea, în ciuda naturalismului plastic al unei asemenea vieți, poetul Gorjkij se încălzește pentru cele mai înalte ideale *omenesci*: „*libertate și lumină*“, cum zice el însuși undeva.

În fond însă, tocmai acest contrast temerar dă valoarea originală neasemănată a epocii lui. Eternul *omenesc* își găsește o genială expresie în armonia aceasta caprițioasă, dar adinc adevărată, dintre umbra vieții și lumina idealului.

Pentru o cunoaștere mai apropiată a scriitorului și pentru a releva o probă mai mult, cât de intimă este une-ori legătura între traiul personal și între opera impersonală a artistului, — voi schița aici și câteva date biografice fragmentare asupra lui Gorjkij, pe cari le iau dintr'o broșură de curând apărută în biblioteca Reclam.¹

A. M. *Pjeschkow* (acesta-i numele adevărat al poetului) este încă tiner. S'a născut la 1868 în Nișni-Novgorod, din părinți necăjiți. Vieața lui e plină de aventuri și de sbucium. Iată o listă interesantă a diferitelor carieri profesate de acest genial original: a ost ucenic ciobotar, apoi grădinar, bucătar, brutar, tăietor de lemne, hamal, zarzavagiu, servitor de gară, scriitor pe la avocați. Că asemenea vieața n'a putut fi tocmai dulce, o vădesc multe împrejurări biografice și multe momente din operele lui. La 1888, într'o clipă de desperare, a voit să se sinucidă. Iuși pseudonimul lui „Gorjkij“ (=amar) este caracteristic pentru felul vieții poetului.

Talentul literar remarcabil al lui Gorjkij a fost descoperit abia de câțiva ani, prin scriitorul rus Anton Cehov. La 1900 apărură întâiul lui volum de novele, de o valoare atât de neobicinuită, încât Rusia întreagă fu cuprinsă de adorație față cu necunoscutul de ieri. De atunci a mai scos câteva volume, novele și romane, cari toate au contribuit să-i stabilească o reputație europeană. Critici mari ai literaturilor apusene l-au apreciat entusiast și lucrările lui se traduc azi în toate limbile culte.

Astăzi, în apogeul gloriei, Gorjkij a rămas același ca pe vremea, când muncea alături cu tăietorii de lemne. Și acum poartă vecinic bluze de muncitor, iar operele lui tratează cu preferință vieața acestora, ca vieața cu desevirșire originală și veritabil *omenescă*, trăită de el însuși.

Fără să treacă nici-odată limitele artei, el știe să

¹ „Mein Reisegefährte und zwei andere Erzählungen von Maxim Gorjkij. Leipzig. Philipp Reclam jun.“

proiecteze chiar și asupra nămolului vieții lumina ideilor omenești curate ca apa de munte. Filosofia lui ne-o tilcenesc următoarele șire admirabile din povestirea lui „Cântecul șoimului:“

„*Temeritatea celor viteji, aceasta-i înțelepciunea vieții, bravul meu șoim! În lupta cu vrăjmașii ai sângerat... dar va veni o vreme, în care picurii ferbinți ai sângelei tău vor vâlvoi ca niște schinte și în bezna vieții vor aprinde în multe inimi drept dorul libertății și al luminii.*“

Pentru asemenea măndre ideale, poliția și tribunalele rusești au prigunit pe Gorjkij și l-au aruncat prin pușcării. Dar societatea rusească îl adoră cu atât mai cald — ca pe un apostol, care cu făclia artei luminează calea către libertatea poporului său...

Tocmai pentru aceste momente ale vieții și ale operei sale, eu cred că marele scriitor ne poate interesa pe noi și indeosebi. Această credință m'a și îndemnat să scriu șirele acestea

Ascanio.

Emil Zola.

(O modestă scâlmănare.)

Romancerul Emil Zola muri la 29 Septembrie 1902. „S'a sfârșit în niște condițiuni tregice și în același timp banale. Scriitorul a sucombat unui vulgar accident: fu asfixiat de oxydul de carbon, care se degaja dintr'o sobă stricată.“ („Les Annales pol. et litt.“ Paris Nr. 1006.) Detaliurile morții lui au fost publicate în toate ziarele. De asemenea și activitatea lui literară a fost apreciată și comentată în diferite ziare și reviste. S'a scris mult și despre rolul politic, ce l-a jucat în afacerea Dreyfus, în care s'a „ilustrat“ ca apărător al căpitanului trădător.

În numărul de la 4 Octombrie n. al „G. Tr.“ am scris și eu sub pseudoimul „Delaletca“ un foileton original cu titlul „Emil Zola.“ — Tot în „G. Tr.“ (Nr. de la 12 Nov. n.) sub titlul „Aemilius Zola“ am publicat la foileton o traducere din „Vox Urbis“ după I. Antonelli. Amindouă aceste foiletoane scot în relief influența desastroasă a romanelor lui Zola asupra credinței și moravurilor.

Revista din Budapesta „Luceaferul“ de la 15 Octombrie publică și ea un articol semnat de V. E. Moldovan sub titlul „Emil Zola.“ În acest articol se face apologia scriitorului și politicianului Zola într'un stil elogios, cum numai în ziarul dreyfusard „L. Aurore“ deprins a vedea, când se scriea despre Zola.

Alte articole sau foiletoane în presa de din coace de Carpați asupra lui Zola nu-mi aduc aminte să se fi publicat.

Va să zică d. V. E. Moldovan imi este adversar în chestiunea Zola. Mă așteptam deci să se ocupe de unul din foiletoanele mele și combătând argumentele invocate de mine, să arete, că sunt greșit în aprecierile mele. În loc de aceasta însă, d. Moldovan în Nr. 21 al „Rev. Il.“ se leagă de o știre a zilei publicată într'un număr de Duminecă al „G. Tr.“ și citând fals, susține, că „G. Tr.“ ar fi zis, că „dreapta pedeapsă l-a ajuns (pe Zola), bunul Dumnezeu l-a pedpsit cu o moarte năpraznică.“ — În „G. Tr.“ numărul de la 7 Dec. n. i s'a dat răspunsul meritat. Nici n'ar trebui să mai stăm de vorbă așa dar cu d. V. E. M. fiind om de rea credință, care e capabil să afirme despre cineva, că a zis, ceea ce n'a zis, — numai, ca să-și poată face concluziunile, ce-i convin.

Sunt însă alte considerațiuni, cari me indeamnă să revin asupra chestiunii Zola, a cărui direcțiune nefastă pe neașteptate a găsit un apologist în rindurile tinerimei române de din coace de Carpați.

Înainte de toate trebuie să relevez un simptom, pe care l'am observat la tinerul meu adversar, un simptom care pentru dinsul poate deveni fatal. Acest simptom este grandomania. Luptându-se cu gramatica și sintaxa românească, d. V. E. M. a scris până acuma câte-ceva. El se crede însă literat. Pe temeiul „modestelor“ sale încercări, el se crede deja în Olimp și se pronunță cu aer de suveran asupra „naivităților“ dezbinate de ziaristii noștri „nechemati.“

Îl cunosc personal pe d. V. E. M. — Prin Junie vara trecută, fiind d-sa în Brașov, ședea într'o zi la un restaurant de pe promenada de jos, încunjurat de câți-va studenți de cl. VIII. de la gimnasiul din localitate. Cu o pălărie calabreză în cap și cu ochelarii pe nas, ședea în mijlocul lor, cu un aer de superioritate. *Et erat illis magnus Apollo!*... Unul din studenți mă invită, se stau cu dinșii la masă și-mi prezentă pe d. V. E. M. — Părea mirat, că nu-i auzisem încă de nume. Nu-mi aduc aminte din conversația de atunci de altceva afară de ceea ce mi-a spus despre succesele sale dobândite în campania de cucerire întreprinsă contra sexului frumos. Pardon! Imi mai aduc aminte, că spunea, că el deja în etate de 14 ani scriea prim-articole la un ziar cotidian, și că din toți scriitorii, pe câți i-a cetit cel mai bun scriitor i se pare... *Bartha Miklós.*

Opt ani de zile, cât am fost profesor, imi plăcea să mă amestec printre elevii mei și să discut cu dinșii. Am avut ocaziune să cunosc băieți talentați, cu aptitudini literare. Cei mai mulți, adevărat sufereau, în măsură mai mare sau mai mică, de grandomanie. Așa sunt tinerii la anumite etate. Vei însă de aceia, cari rămân cu vitiul grandomaniei și în etate mai înaintată. Ei devin nesuferiți în societate. D. V. E. M. pare a fi dintre aceștia.

După impresia, cu care am rămas atunci despre tinerul meu adversar nu m'am mirat de loc de cele dezbinate de el în nr. 21 al „Revistei Ilustrate.“ Aceasta

însă nu mă dispensează de datoria, ce o am, ca vechiu jurnalist, de a-l pune pe d. V. E. M. la locul ce i se cuvine.

* * *

O scriitoare franceză a intervievat mai anii trecuți pe toți academicienii francezi, întrebându-i, ce părere au despre propriile lor opere. François Coppée, cel mai popular poet al Franței, despre care se zice, că n'a scris în viața lui un singur cuvânt, care ar putea lovi în credință sau în bunele moravuri, a răspuns: „Singurul lucru, care mă neliniștește în privința operelor mele, ar fi când aș ști, că au putut produce vr'un rău, că au tulburat vr'o conștiință” și adaugă textual: „*C'est qu'on ne réfléchit pas assez, malheureusement, à tout ce qu'on laisse sortir de sa plume et à l'influence dangereuse que peut avoir un écrivain*”¹ (căci din nenorocire nu ne dăm samă în de ajuns de tot ce scăpăm din condeiul nostru și de influența periculoasă, ce poate să o aibă un scriitor.)

De ceea ce se neliniștește un Coppée, pentru un Zola era Hecuba. Iată ce zice Zola despre propria sa direcție „Convenanțele, sentimentele produse prin educație, salvarea fetelor tinere și a femeilor soyaitoare, regulamentele poliției și ale moralei patentate de spuițele bune dispar și nu mai numără. Scriitorii de rasă, cari nu se întreabă nici o secundă, dacă femeile vor înroși sau nu, nu scriu numai pentru o clasă, ei scriu pentru secole. Acești scriitori caută adevărul, în ciuda tuturor și mai pe sus de toate, fără să se neliniștească de scandalul îndrăzneței lor. Și apoi continuă textual: „*Je ne souhaite de la morale à personne; mais je souhaite même à mes adversaires beaucoup de talent, ce qui serait beaucoup plus agréable pour nous... On est très coupable, quand on écrit mal; en littérature il n'y a que ce crime, qui tombe sous mes sens... etc*”² (Nu doresc nimenuia morală, însă doresc chiar și adversarilor mei mult talent, ceea ce ar fi mult mai plăcut pentru noi... Cineva este foarte păcătos, când scrie rău; în literatură nu există de cât această crimă, care cade sub simțurile mele.)

Profesiunea aceasta de credință a lui Zola este cea mai nebună, cea mai grandomană și cea mai criminală, din câte s'au scris vr'odată. *Voltaire* avea talent mai mare poate, decât Zola și totuși protesta ca din gură de șerpe, când îl acusai, că a scris „*La Pucelle*”; *marquis de Sade* posedă geniul erotismului și totuși tăgăduia din toate puterile, când i se spunea, că el este autorul cărților „*Justine et Juliette*” sau „*Malheurs de la vertu*.” Lui Zola i-a fost rezervat tristul cinism, de a-și justifica scatologiile în mijlocul unui veac corupt, în care găsia discipoli și apărători la toate neamurile.

Să nu desperăm înse, că bunul simț n'a dispărut încă cu desevirșire. O pleiadă întreagă de bărbați celebri au condamnat direcția scatologică a lui Zola. Însăși *Brandes*, care de altminte ca jidov, este înzestrat dela natură cu instinctul de propagare a disoluțiunii în societatea creștinească, este destul de loial a reproduce judecata publicului cult din Europa despre Zola cu următoarele cuvinte: „Naturalist. Se confundă cu o plăcere ciudată, uneori revoltătoare, atrăgătoare numai

pentru naturile brutale, într'o realitate din ce în ce mai murdară, spre a o zugrăvi cu fidelitate fotografică.”¹ Și tot *Brandes* citează pe *Nietzsche*, care scria despre Zola sub titlul: „*Zola oder die Freude zu stinken*.”²

* * *

Cu ocaziunea morții lui Zola, revista „*Les Annales*” din Paris citează părerile diferiților oameni celebri asupra lui Zola:

Sienkiewicz zice: „Cel puțin dară cetitorul ar găsi în cărțile lui Zola binele și răul în proporțiuni echilibrate, nu cel puțin în proporțiunile, în cari se găsește în realitate. Dar nu!... În resumat, naturalismul înbește efectul ușor și eftin. Preferă aerul mephitic aromelor, sângele viciat sângelui curat și roșu, gunoiul — florilor, bestia omenească — sufletului omenesc.”

Maeterlinck, unul din cei mai cетиți autori moderni din Flandria crede, că Zola are ceva cusur la creeri și îi prevede bătrânețe acoperite de ridicol.

Angelo de Gubernatis își dă tributul seu de admirațiune pentru talentul lui Zola, își exprimă înse aversiunea cea mai, desăvirșită pentru gusturile lui: „*On nous a habitués à considérer l'Académie française comme un temple de bon goût, et nous pourrions être un peu étonnés de voir l'Académie rompre en face avec ses traditions*” (Am fost deprinși a considerea Acad. franceză ca un templu al bunului gust și ne-am fi mirat văzând Academia rupând cu tradițiile sale) (*Les Annes*).

În adevăr Zola de câte-ori și-a pus candidatura la Academie, tot-deauna a fost respins. Și dela moartea lui *Emile Augier* (1890) nu mai puțin decât de nouăsprezece-ori și-a pus candidatura. Numărul cel mai mare de voturi pe care l'a întrunit Zola a fost 11.

Să vedem ce zice *Barta Miklós*, modelul d-lui V. E. M. despre Zola:

În numărul dela 1 Octomvrie, d. *Bartha* scrie în „*Magyarország*” un prim articol, pe care îl recomandăm d-lui V. E. M. să-l cetească. Reproducem din el următoarele:

„Zola nu se poate număra între binefăcătorii omenimei. Pe cel fericit nu l'a învățat să lăcremeze pentru alții, pe cel nefericit nu l'a consolată. Puterea cuvintului său resună ca buciumul judecării din urmă. Este înspăimântătoare și inexorabilă. De cât că nu alege între merit și păcat. Nu dă remunerație. Pe toți îi aruncă în iad... Talentul lui, din păcate, a fost mai mare, decât se poată rămănea fără imitatori. Direcția lui a devenit epidemie. S'au născut maimuțele *Zoliste*. El a căutat numai gunoiul și i-a sondat stratul. Măimuțele îl scurma virindu-și mâna până în cot în el, să murdărese pe sine înșiși și spurcă literatura etc.

Are însă Zola și admiratori. Între acestia se numără jupănul *Brandes* și jupănul *Max Nordau* și alți jupăni mai mult sau mai puțin celebri. Dupa acestia s'a luat d. V. E. M. când scriea în *Luceafărul*:

„A fost pe câmpul literaturii aceeași (sic) ce a fost *Caesar*, *Napoleon I.* pe câmpul de bătaie. Un erou. S'a născut și a murit sărac.” (Mai jos tot d-l

¹ „Les enfans jugés par leurs pères.” Paris, 1901.

² Zola „Roman experimental” pg 336. Apud Laporte.

¹ „Mennesker og Vaerker” ed. III. germană 1900. Pag. 257

² *Brandes* *Ibid.*

V. E. M. spune, că a primit dela editorul său 6 milioane de franci!)

„Și este foarte mic numărul aceloră, cari l'au înțeles.“ (Bine, că l'a înțeles d. V. E. M.)

„Pecatul lui a fost prea mare: s'a născut și a trăit cu 50 de ani mai curînd (va se zică d. V. E. M. speră, că direcția inaugurată (?) de Zola de acum înainte va ajunge la apogeu? — Vom vedea.)

„A fost un suflet bun, iubitor de dreptate și cu sete de adevăr. De dragul dreptății și-a jertfit totul s'a jertfit pe sine.“

„... tînerul care l-a înțeles pe marele „apostol“ care s'a îngreșat de noroiul moral arătat atât de fidel în romanele lui, acela a fost mîntuit pentru totdeauna“ etc. etc.

Așa vorbește discipolul lui Zola, d. V. E. M. într'o tîneră revistă românească și se supără grozav când vede, că sunt și alți oameni, cari îndrăsnesc să fie de altă părere.

În loc să-i combată cu argumente cinstite, căutînd a-i scoate din rătăcire și a-i duce cu bună-voință în regiunile acelea miraculoase, unde să recunoască și ei influența educatoare, ba chiar mîntuitoare a romanelor lui Zola, d-sa preferă a ataca pieziș și a se lega de o știre a zilei, din care citează pe de rost ce nu este cuprins în ea.

Abusurile d-sale referitoare la vocațiunea de ziarist etc. le resping, cu indignare și ti recomand să ce-tească într'unul din numerile mai recente din „Fliegende Blätter“ următoarea fabulă:

Die Grösse.

„Ich will doch einmal sehen, ob ich nicht etwas Grosses werden kann.“ So sprach das Pünktchen und fieng an, sich aufzublasen. Da wurde eine Null daraus.“

Augustin Paul.

Sărbătoarea lui Ignat.¹

(Datină poporală.)

În 20 Indrea, pe alocuirea, lumea muerească sîrbătoarea lui Ignat. Nu merg ele la biserică fiește — că nu-i liturgie, ei acasă îl prăznuește fiecare femeie pîzindu-se de tors, țesut, pîrluit,² scărmanat pene ș. a. — că-i păcat să lucri în o zi aldută³ cum e aceasta.

A rămas vorba din bătrîni, că-i norocoasă muerea, care știe povestea lui Ignat, s'o povestească cuiva în această ziuă; fără nici o teamă își poate căuta de lucru.

— Cică o fost omul lui Dumnezeu, sfintul Ignat. Bogăția nu-l prea inbulzea; sărăcia îi era tovarăș zilnic. Nevasta îi era frumoasă, bună, harnică. Avea și trei ficiorași mîndri, vigîniori,⁴ de să-i mînci cu ochii... Și Ignat era împăcat cu soarta.

Intraseră în iarnă. Indrea era friguroasă... îngheta noaptea apa în ulcioare, sub masă. Moș-Crăciun se apropia cu calul lui alb. Pruncii lui Ignat goi goluți aveau „păpuți de botez“⁵ în picioare. Nevasta — aștepta ceasul să nască...

Ignat sta dus pe gînduri. Câte le lipsea lor chiar acuma! Toți banii le erau patru groșițe.

În orașul vecin e tîrg de țeară. Ce se gîndi Ignat?! -- Să meargă la tîrg cu groșițele lui și să cumpere amarul lui ceva cătuș de puțin. Să-i facă voie bună nevastei și copiilor asupra praznicelor, iar el să resudă un pic mai ușor... să-și uite o leacă gîndurile, ce-l apasă.

— Doamne ajută! își făcu cruce de trei ori, prinse în mîni măciuca, și porni încet cătră oraș.

Pe drum să întîlni cu oameni cari au tîrguit vaci bune de prăsilă, junci buni de prins în jug. Unii mînau înainte porci grași de tăiat. Veniau fete

mari, imbujorate, cu cisme noi de Crăciun și cu bădița lor alătura...

Ignat dădea binețe și cu toți prindea vorbă. Îi plăcea să știe cum să plătesc mară⁶ în tîrg... și să împărțească gazdelor la vorbe de noroc.

Cînd era mai să între în gura orașului, dă față cu un omoc, știi D-ta sdravăn așa, cum ba să-i găsești pîreche în tot tîrgul. În mîna ținea un bicu, cu care mîna nouă mascuiri mîndri și grăsuți, cum is pepenii.

Ignat se uita cu lăcomie la mascuiri. „Pfui! nu v'ati diochia... da frumoși și plini mai sunteți.“ — Și se opri să vadă ce a dat strinul pe ei.

— Nu i-am cumpărat. Caut om să-i vînd. N'ai sta d-ta la tîrg cu mine?

— Ba eu bucuos! da îmi cîntă cam rău punga... de mi-i dai cu patru groșițe...

— N'ai grijă om de omenie! nu-ți cer bani! Fă-găduște-mi numai, că îmi dai un lucru din casa ta, de care tu nu știi nimica.

— Bine! — ce-i mai ușor, se gîndi Ignat. Și cât bați în palmi, tîrgu era făcut.

— La noapte să mă aștepți, că vin după făgădaș! — zise strinul și să făcu perdut pe drum cătră oraș, iar Ignat voios așa, de credeai că a dobîndit lumea cu comorile, mîna mascuiri acasă.

Pe drum ochii lui Ignat nu vedeau alta afară de mascuiri lui mîndrii și'n suflet n'avea alt gînd, de cât că casa lui e fericită.

Numai cînd trecu pragul căsii și afla că nevasta lui născuse... i-se deschiseră ochii. Acuma îi veni în minte, că el dede mîna de tîrg cu „Bată-l-crucea“ — Să căia mult de togmeala prea pripită și-l durea inima se închine Necuratului sufletul nevinovat al ludului.⁷

— Par ce avea să facă?

— Mei Ignat! -- îngîmă nevasta istovită de du-

¹ Comunicată de Maria Sava, femeie în vîrstă din Vețel com Hunedoara.

² Spălat rufe.

³ Binecuvîntată.

⁴ Veseli (drăguți).

⁵ Erau despuți.

⁶ Vitele.

⁷ Prunc nevrsteic.

rerile de mamă... lucru bun ... nu... e. Să-l botezăm... de vrom să-l mai avem.

— Da popă? — Da nănaș?!
— Vom fi noi!

Intr'aceasta bate cineva la ușă. Un moșneag nins pe cap, cu barbă albă până-n briu, senin la față în ton blând cere sălaş peste noapte.

— Cu toată inima creștine! și în casă și la masă. Incaî ni-i fi nănaș la pruncu ăsta prăpadit... că iacă omul nost și a lui D-zen, ce pozună pe capul nostru!... Necuratul vrea să-și pună ghiara pe acest suflet curat. Da meargă el în stani și în pustie, cu ai lui mascuri cu tot!

Moșu alb ca iarna, fu și popă și nănaș la botez. Nu voi însă să aflu nici Ignat nici nevastă-sa, că e Dumnezeu. care stă cu ei de vorbă.

Cinără împreună din ce era pe masă.

— Acum așezați-vă și durmiți fără grijă! Când va veni Duchul necurat voi să nu ziceți circ... las că-l împac eu!

Pe la un ceas după cina hai bună „Bată-l-crucea“ în formă de om și bate la fereastră.

— Ignate!... dormi?

— I-auzi Ignate! spune-mi ce-i unu?

Dumnezeu sfintu îndată știu, că „Bala-spurecată“ cearcă să-l incurce pe Ignat în întrebări, apoi să-i înhațe pruncu. Așa începu el să-i răspundă!

— Un dumnezeu avem!

— Ce-i doi?

— Cu doi ochi bine vezi!

— Ce-i trei?

— Trei fețe dumnezești!

— Ce-i patru?

— Caru cu patru roate bine merge!

— Ce-i cinci?

— Cinci dește-s¹ la o mână!

— Ce-i șase?

— Șasă boi la plug bine ară!

— Ce-i șapte?

— Unde sunt șapte suflete în casă, să nuți bagi mâna pe fereastră, că ți-o scoți ruptă!

— Ce-i opt?

— Opt boi la car bine trag!

— Ce-i nouă?

— Cei nouă mascuri ai tăi!

„Bată-l-crucea“ tot slăbea din întrebări. Simți un foc arzător, ce-i mistue puterea deci zise:

— Cred Doamne, că ești tu!

Dumnezeu cu asprime:

— Crepi „Socio“² că ești tu!

... Și crepă Necuratul, apoi se făcu pară de foc; pe urmă se stinse.

Emil V. Degan.

Foi nouă.

„Tribuna“ de Luni ne aduce știrea, că dela Anul-Nou va apare în Sibiu o nouă foaie literară-beletristică. Nu spune încă, cine anume vor fi redactorii noiei foi, nici nu motivează rostul apariției ei. Până când nu va face aceasta, știrea confrăților dela Sibiu ne cauzează mai curind nedumerire decât bucurie.

Ne bucurăm în chip firesc decâteori auzim că apare o foaie nouă, intrucât vedem că ea de fapt va împlini o trebuință, fie că va promova, ca foaie locală, interesele de tot felul ale poporului nostru de colo, de colo, fie că își pune de gând a lucra pe oarecari terenuri, pe care azi nu se lucrează mai nimic, d. e. pe terenul ziaristicii economice, pedagogice, etc.,

Pe terenul *beletristic-literar* însă părerea noastră e, că azi la noi Românii din Ardeal, Ungaria și Bănat, nu se simte deloc-deloc trebuința unei foi nouă!

Avem „Familia“ în Oradea, deși nu totdeauna și nu în toate părțile ei destul de îngrijită, dar având rostul acela că redactorul ei, prin cunoștințele sale cu mai mulți literați din Țară, mai scormonește dela aceia din când în când lucrări, cu cari își mai îmbunătățește revista, ori că reproduce lucrări alese apărute dincolo, dar necunoscute încă la noi.

Avem „Revista Ilustrată“ în Bistrița, modestă și nepretențioasă, dar aducând în fiecare număr unul ori mai mulți articoli importanți, discutând chestii literare, sociale, iar bucățile ei originale de literatură frumoasă, au atras, cele mai multe, atenția asupra lor și asupra autorilor lor.

Avem, în urmă, „Luceafărul“ din Budapesta, asupra

căruia s'au exprimat multe opinii favorabile și ale căruia multe bucăți literare originale a fost cu plăcere reproduse în foile dela noi, cum și în foi de frunte din București (ca „Cronica“ etc.)

Indeosebi aceste două foi din urmă ar merita o cât mai serioasă grupare a puterilor literare, puține câte avem în jurul lor! Una ori alta, ar putea fi ridicată la un nivel literar, critic și științific, care se mulțumea că pe deplin pretențiile literare ale publicului nostru. Căci nu se poate tăgădui, că aceste două foi, au în redacțiile lor puteri literare mult promițătoare, ca Al. Ciura, Vasile E. Moldovan, Octavian G., Victor Onișor, Dr. Val. Moldovan, etc. cari ar putea încă grupa în jurul lor și pe alții și ne-ar putea da o foaie, care să delature și nemulțumirile pe cari d. e. „Familia“ le lasă după sine.

Ceea-ce azi însă acești tineri scriitori fac la cele două reviste din Bistrița și Pesta, sunt mai mult începuturi laudabile.

Ce rost are acum să venim cu o a patra revistă, care să mai divizeze publicul, îngreunând și mai mult începuturile amintite cari, și așa luptă ele cu destule greutate? Căci nu ne putem inchipuî nimic așa de „nou“ ori original la noua foaie sibiiană, ce n'ar tacape destul de bine în ori-care din foile existente.

Noi simțim că publicul nostru a primit știrea revistei literare a patra, cu aceea impresie mult-puțin

¹ Degete.

² Drace.

penibilă, cu care ar primi știrea, că apare d. e. în politică o nouă foaie cotidiană!...

Pe când publicul nostru mai tare s'ar bucura, când toate cele trei foi literare de azi s'ar contopi în una singură, mare puternică și bună, și cele trei foi

(„Libertatea“ Nr. 50.)

quotidiane s'ar contopi și ele în una și bună de „să-ți fie hasnă“ a o lua în mână!...

Aceasta e părerea noastră și, pe cât știm aceștia e sentimentul general al celor ce se interesează de dezvoltarea publicisticii noastre.

Prior.

Doină poporală.

D'auzităm maic'o asară
C'or scriiat cătan'e iară
Ș-al meu bad'e-i t'inerel
Nu șt'iu s'e să fac cu iel.
Fas'elaș un mēr gutii
Să il pun la căpătii,
Da mi că a putrăzi,
Și ca iel n'oi mai găsi,
Nis'i în față, nis'i în dos

Nis'i în port așa frumos,
Nis'i în stat așa citat'
Nis'i dulce la sărutat.

(Auzită în Leșneș — comit. Hunedoara.)

„d“ se pronunță „gy“
„n“ „ „ „ny“
„s“ „ „ „c (i, e) ardelenesc
„t“ „ „ „ts“ ung.
1. chstít

Deșlegări de gâcituri.

*Deșlegarea gâciturii de saeh de Maria Cutean
din' Nr. 9'e următoarea :*

*Mama zice din scriptură
Dacă doi prieteni ai,
Vrând să dai a ta avere
Unia cărat v'o dai?*

*Unul tace altul cere
Cest din urmă-i prefăcut
Dă-o dar cui n'a cerut!
Mamă eu te-am priceput!*

*Tu-mi ești dragă, tu și-o fată:
Tu-mi tot ce-i să-te sărut,
Ea nu-mi cere nici odată.
Și după scriptura ta
Găci pe cine aș săruta?...*

Au deșlegat-o bine: D-șoara Vateria Nechiti,
Doamna Maria D. Cupșa și domni: Silviu Coruțiu,
Simion Câmpian și Vasile Melian.
Premiul l-a câștigat d-l Silviu Coruțiu.

POSTA REDACȚIUNELI.

Gâcituri de saeh n'am mai publicat, de oare ce am văzut, că coștoarele și cetitorii arată din ce în ce mai puțin interes față de ele. Cel-ce nu au trimis gâcituri săre publicare le pot reporni dela redacție, adresându-se până la 1 Ianuarie n. 1908 trănșeand și marca de lipsă pentru francare. Cele nereclamate până la acest termen se vor nimici.

E. A. Ch. Poeziile: Elegie și cântece nu se pot publica. Examinarea am făcut-o, iar rezultatul vi-l comunicăm.

E. V. D. in T. La sfatul ce ne cereți în scrisoarea din 2 Oct. suntem de părere că studiul „Uspătul la Români din Veșel“ s'ar mai putea publica odată cu semnele grafice „Dacia de Dacia“. Mai pot să vă dau pentru valoarea studiului „Transilvania.“ — Din cele trimise mai pe urmă vom publica în urmări doar de câteva poezii populare — Erori de tipar pe care le-am corectat cea mai bună îngrijire se strecură cu doinumul. Ne scandalizăm, dar n'aveam să facem.

Protermito illia: Cămintul de gând — metatolii ca vai de el, e de un plasticism de stil neobișnuit. Între se amneză câteva exemple: ... se tulbură, se târbăcește sufletul, gândul se abate în eroare și sfârșit de sfârșit de gând se lovește de capacul miștii... și zburie capacul... și selintucească mințea... sfârșurile gândului de reincoprie. — E corect atributul în „linștea lucie a apei? Ce ziceți la frazele: „Aristotel, Plato, Socrate deslugesc nedelusitele principii de știință și artă. În Toma (necredinciosul sau de Aquino?) un Augustin desfunda infundatele cărări ale adevărului de veci și din creier lor picură etc.“ Presentați crâmpeul la comisiunea criticătoare a societății literare a D voastre și dacă colegii vă dau certificat, noi o publicăm.

A. T. „Ulceana nouă“ n'are nici un rost, „Servitoarea Viearei“ e de tot banală. Cuvintele populare în dialect bănățenesc sunt interesante, o parte sunt cunoscute și în alte locuri, dar nu sunt potrivite pentru „Rev. Il.“ ci pentru un „organ de știință ca „Transilvania.“ Nu le putem publica. Povestea de iară trimisă astă vară, vom publicao ocașional.

Vitu. În etatei D-tale fiecare tiner cu fantazie scrie novele, ca cea trimisă. Acești istoric am visat-o și poate am scris-o ca septimani și noi teji cari azi redactăm. Dar când vei fi poate și D-ta redactor încă nu vei publica astfel de istorii vechi. Nu despara.

I. D. A. in L. Am cetit cu multă compătunire scrisoarea D-Tale. Nu uita vorba „per aspera ad astra!“ și nu despara. Incearcă, căci cu timpul omul ajunge la mai mult. Poesia: Sara e nepublicabilă.

Unei prietene. Cele două poezioare nu le putem utiliza. — Rugăm. Inse să consideri poziția redactorului, în care e obiceiul să pui multe așteptări. Spune-ne place-ți romanul ce publicăm acuma?

Lucrările nepublicate, au trecut la groaznicul coș. Să nu fim rău înțelegi.

I. F. R. in R. Scrisoarea D-Tale am dat-o d-lui editor să dea răspuns. Se gândește cam mult. În întreprinderi independente de editură nu e aplicat să între. Bilanțul și cu actuala înreprimdere încă se închieghe rău, așa că ori ce prospecte de continuare apar în colorii triste. Pentru onorar i-am făcut amintiri. Vom vedea ce va mai fi.

Mare favor pentru abonații „Revistei.“ Fiecare abonent care din cercul cunoșcătorilor sei trimite 3 abonamente plătite înainte sau în rate de 1 cor. dela fiecare nou abonent, primește pe anul viitor Revista gratis la adresă.